

Øster Hornum skole 1926 til 1933

Søren Peter Sørensen

Skrevet som oplevet af Søren Peter Sørensen, der blev født 1918.

Søren var søn af Jørgine og vejmand og oldsagssamler Ingeman Sørensen og voksede op på Nihøjevej, lige ved Sortebacken.

Dette indlæg er skrevet som et tilbageblik omhandlende skoletiden i Øster Hornum skole.

Når man oppe fra kirken er kommet ned ad den stejle trappe med de mange trin og går videre hen mod den gamle skole, da begynder minderne at vælde frem. Årsagen her til er sikkert mest den, at alt står så godt som urørt fra hin forårsdag i 1933, da jeg for sidste gang stak penalhuset i bukselommen og med nogle gamle regnehæfter og stilebøger med mere trådte ud på den endnu liggende blankslidte trappesten, og med blandede følelse begav mig på hjemvejen. Måske er det sket enkelte gange, at en lille tåre er piblet i øjenkrogene, når jeg standsede lidt op ved den føromtalte trappesten. Vender man blikket om mod legepladsen, mangler her kun ”det lille hus”, som det hed i dagligtale, når man skulle bede om at gå på WC. Det var indrettet i to afdelinger for henholdsvis drenge og piger. Her var det en almindelig morskab at se, hvem der kunne tisse så højt, at vandet kunne pladre helt op i vinduet, som sad lidt højt. Denne spøg gav for øvrigt ofte lejlighed til et par lussinger til den formastelige, som fandt på den slags kunster, hvis det opdagedes.

Øster Hornum skole set fra vest

Her på denne plads har flere generationer børn leget og tumlet gennem årene. Mangen en tåre er fældet og flere indbyrdes stridigheder med tilhørende øretæver har her fundet sted. Den blankslidte trappesten vidner om generationers slid på den med sin generations karakteristiske jernbeslåede, spidsnæsede træsko, som både piger og drenge gik med. Jeg husker, da de mere moderne træsko begyndte at komme frem, de såkaldte franske træsko. Vi plagede far for at få et sådant par træsko, men fik altid det svar, at de spidsnæsede er bedre, idet de bedre kan klyve vinden, når man skal rende stærkt.

På den åbne plads langs bygningens nordside stod vandposten. Her var samtidig skolens boldplads. I begyndelsen af skoletiden spillede vi langbold, hvortil anvendtes et såkaldt boldtræ. Spillet regler husker jeg desværre ikke. Mod skoletidens afslutning begyndte vi at spille fodbold, hvor målstolperne markeredes af en hue eller trøje. Skete det i kampens hede, at bolden røg igennem en rude ind til opholdsstuen eller bogsamlingen, ja, så stod hele klassen solidarisk ved indsamling til en ny rude, som dengang kostede ca. 3 kroner. Når bolden engang imellem skulle fornyes, når den var slidt til sidste trævl, var det ligeså ved fælles indsamling. I skoletidens sidste år skal også lige nævnes, at på ovennævnte vandpumpe hængte i en kæde af et kotøjr et drikkekrus, endda emaljeret, til fælles brug.

Som før nævnt står den gamle skole nøjagtig i samme skikkelse i dag som i 1926. Af vegetation omkring skolebygningen findes kun hvad Vorherre i sin tid har plantet og stadigvæk fornyer. I disse primitive omgivelser, ikke et træ, en busk eller en enkelt blomst fandtes, trivedes vi i min generation for øvrigt ganske udmærket. Vi var lykkelige med vores til rådighed stående små midler. Vi fik kun den

morskab og sjov, som vi selv var i stand til at frembringe, hermed var vi tilfredse. Slagsmål, tumult og de hermed forbundne skader, så som knuste ruder, lampekupler samt et i forvejen skrøbeligt inventar var vi altid solidarisk forpligtede til gennem fælles indsamling at erstatte. Kommunen skulle ikke belastes økonomisk med sådanne ting.

Jens Sørensen Mark

I disse nævnte omgivelser begynder min skolegang i 1926. Om det var om foråret eller om efteråret husker jeg ikke. I en ganske kort tid var gamle lærer Mark min første egentlige lærer. Jeg husker bl.a. at vi skolebørn var med til hans begravelse. På hans gravsten på Øster Hornum kirkegård står: ”Jens S. Mark. Lærer og kirkesanger i 43 år. F. i Byrsted 1857, d. i Ø. Hornum 1926”. Hans lærergerning må være begyndt i 1883. Agtet og afholdt var han, såvel blandt ældre som yngre, måske mest blandt de ældre. En skolemand af format af den gamle slags. Efter datidens målestok tilpas streng, men alligevel med en vis forståelse overfor de dårligere stillede børn. Dem var der mange af dengang.

Det jeg mest husker om Mark som lærer var hans særprægede måde at lave streger på tavlen på, idet disse streger var halvmåneformede. På disse til dels halvrunde linier lærte vi at skrive vores første bogstaver og tal. Senere ved lærer Thuesen skulle vi omstilles til at skrive på lige linier. Det voldte os en del besvær. Hvem af os af ti dens skolebørn husker ikke lærer Marks ansigt, som han sad der ved katederet. Det lille fipeskæg, guldlorgnetterne med fjederklemmen om næsen og den ofte lidt strenge mine. Han kunne også en gang imellem give et lille rap over fingrene, når det skønnedes nødvendigt.

Lærer Mark var den typiske landsbyskolemand af den gamle slags, der ikke kun underviste i enkelte fag, men beherskede til fulde dem alle. Når lærer Mark fortalte historie fra gamle dage, blev der virkelig lyttet efter. Mine forældre, som hele deres skolegang (lige bortset fra mor, som i en tid gik i Godthåb skole) begge gik i skole ved lærer Mark, fortalte at i deres skoletid drev lærer Mark også lidt landbrug med et par køer, grise med videre. ”Skolelodden”, som ligger langs Harrildvejen var skolens jordtilliggende. En gammel mand i Øster Hornum, kaldet ”Frendrup-Lars”, passede lærer

Marks landbrug, dog ikke mere end at i skoletimerne kunne lærer Mark midt i regnetimerne bede én af drengene om lige at rende op og flytte køerne eller lignende.

Da jeg begyndte min skolegang var dette lærerlandbrug nedlagt, men tilbage stod stadigvæk de gamle kobåse, som nu brugtes til kirkestald. Samme staldbygning fungerede i mange år som byens posthus. Her holdt den gamle landpost Frandsen med sit hestekøretøj. Al afhentning og indlevering af pakker til videre forsendelse fandt sted her fra denne staldbygning.

Lærer Mark havde en søn, som hed Johannes, som dengang kunne vel være 12-13 år. Af ham fik jeg min første cykel. At den så ikke kunne køre er en helt anden sag, det skete på følgende måde: Lige ud for ”posthuset” i bakken lige ind mod kirken, var der en kridtgrav, næsten helt henne ved trappen op mod kirken. Her kan jeg huske, at der blev gravet kridt. Som følge heraf opstod et stort hul. Her var lærer Marks, og måske flere andres, losseplads. Her gik skolebørnene en gang imellem og rodede i de henkastede efterladenskaber og gammelt skrammel. En dag var jeg så heldig, at Mark lige havde været der med en børfuld skidt. Mellem skidtet var der også en gammel rusten drengencykel, som en gang havde tilhørt Johannes Mark. Jeg var den første, der fik slået en klo i køretøjet, men turde ikke tage den med hjem, før jeg havde snakket med Mark, som så igen henviste mig til Johannes, der så endelig gav sin tilladelse. Det var selvsagt en lykkelig knægt, der den dag med liget slængt over nakken drog hjem fra skole. At den så på grund af ælde og rust aldrig nåede at komme ud at køre, er en helt anden sag.

Johanne Mark

Lærer Marks kone var sygeplejerske. Hun blev altid respektfuldt nævnt som fru Mark, aldrig ved fornavn, hvilket var ret udsædvanligt dengang. Fru Mark, lad mig fortsat kalde hende sådan, har utvivlsomt været den første hjemmesygeplejerske i kommunens historie, endda ulønnet. Var det småkavanker, det drejede sig om, var det ret almindeligt at folk først gik over og lod fru Mark se på det, inden man gik til doktor, idet fru Mark kunne kurere buldne fingre, fnat med mere og sparede derved mange for en Nibetur til doktor.

En sådan hændelse bør lige i denne forbindelse nævnes. Far havde været et sted, hvor han havde hængt sin lue og halstørklæde fra sig. En anden havde imidlertid også hængt sit hovedtøj på den samme knage. Det var ret almindeligt og ikke spor mærkeligt, at man gjorde det. Nogen tid efter fik han en frygtelig kløe i huden omkring halsen. Det var ligesom vabler, som efterhånden udviklede sig til små væskende sår. Han og mor var efterhånden blevet enige om, at det måtte være en form for eksem. En dag blev det bestemt at han hellere måtte lade fru Mark se lidt på det, da det blev værre og værre med kløen. Så den fastsatte dag inden at han skulle af sted, skulle han lige har en ren undertrøje og skjorte på, som det sig hør og bør i sådanne tilfælde. Da han havde skiftet, skulle han lige kigge lidt på det aflagte undertøj. Så opdagede han til sin rædsel at halslinningen på undertrøjen og skjorten var fyldt med lus. De eneste levende væsener han var bange for. Det var de små kropslus, som vanskeligt kan ses og gerne optræder de her nævnte steder. Bagefter var de rørende enige om, at det var godt de selv opdagede hvilken slags "eksem" der var tale om, før han var nået om til fru Mark.

I Øster Hornum skoles historie har gamle lærer Mark sat sig dybe spor. Foruden en navnkundig historiker og afholdssagens ivrigste forkæmper var han også en meget belæst mand. Megen tid har han tilbragt med granskning på landsarkivet i Viborg. Han forskede meget i de forgangne slægter. Om denne side af lærer Mark er jeg ikke kompetent til at skildre, det må overlades til bedre vidende fagmænd.

Efter lærer Marks død, indtil den ny førstelærer blev ansat, virkede fru Mark som en slags vikar. Jeg kan huske, at fru Mark holdt skole en kort tid efter lærer Marks død. Som hans afløser ansattes omkring 1927 lærer H. C. Thuesen som førstelærer. Han kom, så vidt jeg husker, nede fra Vejleegnen og hans ankomst var naturligvis imødeset med den største spænding af såvel børn som forældre. I forvejen var der blandt navnlig de større børn blevet snakket en del om, at den ny lærer var en ret lille mand, og man mente derfor som følge heraf, at der så måtte være mindre kraft i lussingerne, idet at det var en udbredt opfattelse, at disse altid hørte med til skolegangen.

*Lærer Thuesen længst til venstre, 1930
Læg mærke til kridtgraven i højre side af billedet*

H. C. Thuesens første skoledag står fast forankret i min erindring, selvom jeg hørte til de "bette", dvs. første klasse. Han skulle jo den første dag ses an, og samtidig tages mål af med hensyn til de førnævnte lussinger, strengheden i hans mimespil osv. Hans lille dreng, som hed Thue og som kunne vel være omkring 3-4 år, var med sin far i skole den første skoledag. Han sad og legede med et eller andet ved siden af sin far, mens denne var i gang med sin første undervisning.

De nærmere enkeltheder omkring denne min første skoledag er, lige bortset fra de her nævnte ting, gået over i glemselens dunkelhed. Enkelte små detaljer har dog af en eller anden grund brændt sig fast, men dukker kun op brudstykkevis og er uden egentlig sammenhæng.

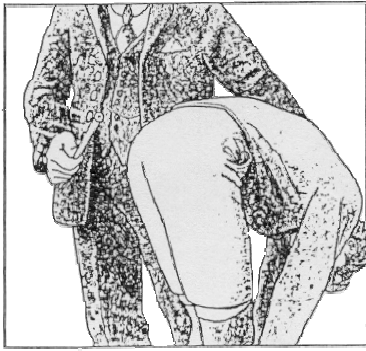
De sidste skoleår huskes naturligvis bedst, hvilket er ret naturligt, eftersom indlæringsevnen udvikles i takt med legemets øvrige funktioner. Som førstelærer havde vi Thuesen resten af skoletiden ud. Derimod var der stadig skiftende folk i andenlærerembedet, hvilket vel skyldes at det var et ret så ”mager” embede, som man ikke bestred længere end højst nødvendigt. Disse andenlærere havde også stor betydning for min skolegang, dog blev det H. C. Thuesen, som så afgjort fik den største betydning for mig, og jeg vil med glæde håbe, at han må få lejlighed til at læse disse linier af en tidligere elev, som han, måske ubevidst, har givet en god ballast med ud på livets urolige, ja endog stormfulde, piskende hav. Her tænker jeg først og fremmest på religionstimerne. Jeg tror at der næppe fandtes nogen, som kunne gøre bibelhistorie mere levende en Thuesen. Mange vil måske have en anden opfattelse, sådan vil det altid være med religion.

Som nævnt fik Thuesen en stor betydning for mig. Retskaffen og redelig i hele sin færd. Samtidig var han agtet og respekteret af såvel forældre som af børn. Dette gav sig udslag på mange måder, bl.a. ved at mine forældre altid sagde: ”Har I fået lussinger eller af spanskrøret af Thuesen, ja, så er der ingen tvivl om, at det har været velfortjent, så kom ikke her og beklag jer”. Dette er en klar tilkendegivelse af Thuesen som en opdragende og afstraffende faktor, hvorom enhver tvivl om rigtigheden i hans dom og straf ikke kunne drages i tvivl. For samfundets dårligst stillede børn nærrede Thuesen dybe følelser, hvilket kom til udtryk flere gange. Landbobørnene måtte dengang hjælpe meget til derhjemme. Så meget at det ofte kneb med lektielæsningen. Også her udviste Thuesen ikke så lidt forståelse. Ligeså tog han vidt hensyn til dem, der havde langt at gå til skole, samt hvor meget de skulle udrette derhjemme, inden de begav sig af sted til skole om morgenen.

Jeg husker et tilfælde. En dreng og hans søster kom fra et meget fattigt hjem, ude fra den yderste ende af sognet, nær sogneskallet ude ved det man dengang kaldte ”Privatvejen”, som ligger ude på Trantens sydligste ende. Om vinteren var der mørkt, når de gik hjemmefra om morgenen, ligeledes var der mørkt, inden de nåede hjem efter skoletid. I sne og regn, i jernbeslåede spidsnæsed træske, ad hullede og opblødte veje traskede disse børn, og andre med, fra disse afsidesliggende kanter til og fra skole i Øster Hornum fire dage om ugen om vinteren og to dage om sommeren. Disse børns påklædning var ofte mangelfuld og i vinterens kulde ganske utilstrækkelig. Det er ikke svært at forestille sig hvordan disse børn så ud, når de nåede skolen og havde vadet igennem meterhøje snedriver i de bare træske. Thuesen kunne føle med disse børn fra småkårs hjem, der i sandhed oplevede samfundet fra dets hårde side. Han bar over med dem, når det kneb lidt med salmeverset.

Som min sidekammerat i det første skoleår havde jeg en dreng, der kom fra et lille stråtekt hus, som lå et godt stykke ude på heden lige øst for søen. I huset var der ingen gulvbrædder, bar jord i stuen. Han var rødhåret, og som følge heraf blev han ofte drillet, hvilket gjorde mig ondt. Når det kneb, hjalp jeg ham med at slå fra sig, så godt jeg kunne. Drengen var dog aldrig alene. De små trofaste, kriplende følgesvende fulgte ham overalt. Som følge heraf sørgede jeg altid for at holde hovedet i behørig afstand fra ham. Fattigere hjem end hans fandtes vist ingen steder dengang. Også her manede Thuesen til at vise hensyn og tålte ingen drillerier. Hvad dette angår, så var børnene vel ikke anderledes dengang med disse ubetænksomme drillerier end i dag. Thuesen forstod at gribe ind i tide, når disse uheldige tendenser var under opsejling.

Én af datidens mest markante og særprægede skikkelser her på egnen var Rakker-Else, som en gang imellem kom til byen for at tigge og straks var omgivet af en hujende flok unger. Det skortede aldrig på advarsler fra Thuesen på den slags tendenser. Hjalp det ikke, så faldt de frygtede lussinger, først på den ene side, dernæst på den anden, for som han sagde: Ellers kunne man blive skæv.

Foruden de førømtalte lussinger, som jeg prøvede nogle gange, (hvem er fejlfri i skolen?) så var Thuesen også i stand til at svinge spanskørret, selvom det forekom sjældent. Kun en eneste gang i hele min skoletid smagte jeg ”Mester Erik” og glemmer det aldrig. Klassen var til gymnastiktime, som foregik i forsamlingshuset eller ”Salen”, som den kaldtes. Midt i timen forlod Thuesen et øjeblik ”Salen”. Imens var Kris og jeg ivrigt optaget af at underholde hele forsamlingen med at illustrere, hvordan to hunde optræder under deres parring. Hele flokken var så ivrigt optaget af forestillingen, at ingen havde bemærket, at også Thuesen pludselig stod som tilskuere. Kris og jeg fik besked på at indfinde os i klasseværelset efter gymnastiktimen, men ingen af os anså forseelsen for at være alvorligere, end den kunne afgøres med et par lussinger. Heri tog vi skammeligt fejl, idet Thuesen bad mig gå ind til hans kone og bede om spanskørret. Dette var min skoletids tungeste gang. En tung gang, som jeg enkelte gange har set at andre måtte vandre, men aldrig troet at det skulle overgå mig selv. Selve slaget fra spanskørret i bagdelen var vel til at bære, det var ikke så meget det, jeg frygtede mest. Nej, det var dette at skulle ind og bede fru Thuesen om spanskørret, som vejede tungest. Et sådant ærinde plejede normalt kun at overgå klassens allerværste rødder. Altså blandt disse hørte jeg nu hjemme og det var det skammeligste indtryk, man kunne give fru Thuesen. Jeg må jo have ført an i den førømtalte ”leg”, siden det blev mig, der fik den sværeste del af straffen. Thuesen lagde ikke fingrene imellem, da røret hvinede i luften under nedslaget. Tredje og sidste fase af afstraffelsen var ikke den mindre væsentlige. Skulle man nu selv fortælle det derhjemme, hvad vel nok var det rigtigste, eller vente til far og mor før eller senere ville få at vide, at der havde vanket af ”Mester Erik”. Også dette kunne give anledning til alvorlige skrump, så det var nok bedst at sige det selv.

Skolens årlige juletræ var et kapitel for sig. Noget vi så hen til lang tid i forvejen, og som altid afholdtes traditionen tro tredje juledag i ”Salen”. Her var Thuesen på hjemmebane med sang, violinspil og leg til fryd for både voksne og børn. Der blev leget, tumlet og ”spetaklet”, så det gav genlyd i ørerne lang tid efter at vi var kommet i seng.

En rigtig varm sommer dag, sådan når temperaturen i skolestuen nærmede sig det uudholdelige, kunne Thuesen pludselig udbryde: ”Skal vi gå en tur i søen og bade”. Selvfølgelig blev der skreget ”Ja” i vild jubel, og så kan det nok være, der blev en raslen med griffelkasser og tavler. Alt blev pakket sammen i en fart. Kort tid efter startede hele karavanen til fods mod søen, som lå knap en times gang fra skolen. Fru Thuesen fulgtes med pigerne på den ene side af søen, mens begge lærerne havde drengene på den anden. Badetøj med tilhørende håndklæde var et ukendt begreb, idet nogle løbeture langs søen udgjorde det samme. Efter et par timers badning gik turen atter hjemad mod skolen. Herefter kunne det hændes, hvis det var meget varmt, at vi fik fri resten af dagen. En herlig afbrydelse i den daglige trummerum.

Undervejs hjem fra skole var det ikke sjældent, at vi sloges, når lejlighed bød sig. Mangen et privat mellemværende, som intet havde med skolen at gøre, ordnedes under disse hjemture. Af andre drenge på Nihøjevej, som den hedder nu, kan nævnes Kristian, Egon og den lidt yngre Svend samt Emil. Vi drenge fra vejen enedes temmelig godt, måske lige med undtagelse af når vi hver især havde en skade- eller kragerede at skulle holde øje med. Skete det at en af os forgreb sig på den andens krageæg, kunne der nemt opstå lidt uvenskab, men som regel af kortere varighed. Længere oppe ad vejen boede tre tøser, der var krigslystne som de hårdeste drenge. Disse tre piger, især den ældste, voldte os umådelige kvaler. Med disse piger førtes der mange drøje fejder på hjemvejen fra skole.

Lige ved indkørslen til vort hjem var der dengang en gammel kridtgrav. Her havde min bror Martin og jeg bygget en lille hytte af gamle brædestumper og sække. Her i denne hytte havde tøserne fra og til skole fået den vane at gå ind og besøge deres private ærinder til stor fortrydelse og harme for os. Disse ”småærinder” var i høj grad en medvirkende årsag til disse drabelige sammenstød. Jeg husker en gang, at der forekom en sådan voldsom træfning mellem drengene fra vejen og os på den ene side og samtlige tre tøser på den anden. Den ældste af tøserne havde haft held til at strigle Martin godt igennem med en kæp lige tværs over ansigtet. Ude af sig selv af raseri styrtede han af sted hjem og ind i spisekammeret for at hente brødkniven. Lige inden han nåede at få fat i denne, dukkede vores mor

pludselig frem. Dette bevirkede, at hævnaktionen hurtigt kølnede af, så enhver form for blodsudgydelse blev undgået.

I klasseværelset kunne vi lave en umådelig mængde dårlig luft. I reglen kunne den spores til sin op-havsmand, men ofte opstod den i dybeste stilhed. Når det gik særligt livligt til, var der ligefrem lidt konkurrence om, hvem der også turde lade en smule lyd sive med ud. Her kneb det ofte med at ramme måde. De første par gange fremkaldte måske lidt fnisen hist og her. Tredje gang skulle det prøves med lidt mere lyd og så kunne det gå galt. En dag midt i timen under en sådan manøvre skete en voldsom eksplosion. En rødhovedet Martin, med alles øjne rettet mod sig, afslørede sig staks som synderen og blev omgående lempet udenfor for at lufte ud. I frikvarteret var der sammenstimlen om Martin for at beundre hans dristighed og mod, men han bedyrede højt og helligt, at det ikke var hans mening at den skulle ”drønes af”. ”A trowe jo at a ku lunte den lidt o i det stille”, forklarede han med en gravalvorlig mine.

Om sommeren gik vi altid barbenede iført de karakteristiske spidsnæsedede træsko, senere gummisko. Efter skoletid blev disse straks sat til side, det gik ikke an at slide for meget på dem. Så gik vi resten af dagen med de bare tæer. Under fødderne dannedes ligesom et hornlag, som virkede på samme måde som en skosål, og vi kunne med lethed løbe på en stubmark, uden at kunne mærke det. En gang hændte det, at vi løb om kap ud til Utta¹ på bare tæer på den dengang grusede landevej.

Hen på efteråret, når vejret begyndte at blive køligere, gik vi i de såkaldte stunthoser eller støthoser, som de også kaldtes. Disse adskilte sig fra almindelige hoser ved at være uden sål. Under svangen var der et stykke strømpebånd, men overdelen af foden var hæftet til en tå med en lille strop. De var både praktiske og økonomiske i brug, idet der intet var underneden som kunne slides på.

Min skoletid var i flyvningens barndom, og det hændte, at der midt i undervisningstimen lød en brummen. En flyvemaskine nærmedes sig. Under megen larm fra alle børnene fór vi alle hen ti vinduerne for at tage tingesten i nærmere øjesyn. Det gik jo ikke så stærkt den gang. Thuesen gav os gerne lov til at løbe udenfor, hvor hele flokken stod i måbende forundring og kiggede efter den, så længe der var antydning af brummen i luften.

Skolebygningen var indrettet med et klasseværelse i begge ender af længden. Disse var forbundet med en lang gang. Her stod træskohylderne langs væggen samt knagerækker på begge sider af gangen. Midt mellem klasseværelserne lå opholdsstuen. Herfra gik man ind i et lille rum med en bogsamling med et lille udvalg af gamle slidte bøger. Hovedparten af disse var de gamle velkendte børnebøger, mange med løse blade og bind, og næsten totalt udslidte. I opholdsstuen var der et par reoler med små firkantede rum beregnet til de små madpakker. Disse bestod i reglen af et par skiver rugbrød med sukker på, og altid indpakket i en side af ”Aalborg Amtstidende”. Af andet inventar var der kun et par lange borde med tilhørende bænke.

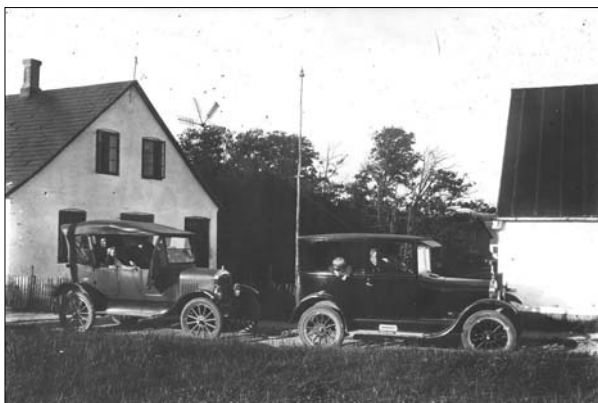
Opvarmningen af klasselokalerne foregik med en meget stor rund kakkelovn, som nåede fra gulv til loft. På væggene hængte diverse landkort samt billeder af fortidens historiske personer, blandt andet Kristian d. 2., Grundtvig, Kristen Kold m.fl. Disse billeder tjente til såvel undervisning som til den eneste udsmykning. Her fandtes ingen samlinger af naturhistorisk eller teknisk art til undervisningsbrug. De indvendige forhold svarede egentlig ganske godt til de udvendige. Ingen træer eller buske, trist og fantasiløst som håndværkerne afleverede skolen til kommunen omkring århundredeskiftet.

Allerede i min skoletid taltes der nu og da om, at man trængte til en ny skole. Lærer Thuesen førte en hård kamp for at overbevise de kompetente myndigheder om, at en ny skolebygning var stærkt påkrævet. Der skulle imidlertid gå adskillige år, før drømmen om en sådan kunne realiseres. Fremsynede mænds kamp herfor har imidlertid ikke været forgæves, hvilket ses af, at man nu har en skole, som ingen i min samtid i deres vildeste fantasi ville have tænkt sig. Nok kan det siges, at sådan var landsbyskoleforholdene den gang i al almindelighed, og Øster Hornum skole var vel ingen undtagelse fra reglen.

¹ Høj ½ km nord for Øster Hornum. I slutningen af 1800-tallet boede her en smed i en meget primitiv hytte. Han blev mormon og rejste til Utah – deraf navnet

Øster Hornum kommune var i mine ”gamle dage” så langt fra nogen foregangskommune, hverken i skolemæssig eller social henseende. Her lader jeg tankerne gå tilbage til krigens tid, eller umiddelbart derefter. I en sommerferie var jeg en tur i Sønderholm Hede og fik her forevist et nyt ”kommunehus”², bygget langt ude i lyngen. Borte fra skole og alfarvej, uden tanke og hensyn for de her anbragte familiers børn og deres færden til og fra skole. Om det står der endnu ved jeg ikke, men i så fald må det stå som et monument over en kommunes fejltagelse i menneskelig henseende. Min dom over den generation, hvad den gjorde for den opvoksede slægt kan måske synes hård, men er samtidig en konstatering af manglende vilje og evne til at forbedre forholdene for de dårligst stillede samt den opvoksede generations ve og vel.

I det følgende vil jeg forsøge at stille tiden tilbage så godt som det er mig muligt til omkring min skolegangs begyndelse og fortælle om dens lærere i tidsrummet 1926 til 1933. Det var almindelig kendt, at andenlærergerningen langt fra var noget ”fedt” embede, hvilket bevirkede at disse aldrig nåede at blive ret gamle i embedet. Nogle af dem går over i historien uden de mange ord, men andre kan der med god grund standses lidt op ved, idet de har gjort sig bemærket på en mere eller mindre heldig måde.

Andenlærer og bekendt på udflugt

Min første andenlærer hed, ja, lad os kalde ham Olsen. Jeg husker endnu hans ansigt med det mørke tilbagestrøgne, glatkæmmede hår og de runde briller af den type som man i dag kalder ”sygekassebriller”. I den sydligste ende af lærerboligen lå en lille ungarlelejlighed bestående af en stue og et lille køkken, vist ikke mere. Her boede lærer Olsen i sin ungarletilværelse. Selve hans lærergerning, samt hans omsorg for at børnene fik lært noget af det, som var den egentlige hensigt med deres skolegang, skal jeg her gå let hen over. Forstået på den måde, at hans lærdom var ”middelmådig”.

Her skal lige fremdrages enkelte træk og hændelser, som forekom i hans lærertid, som refererer til ovennævnte bemærkning om hans gerning. Lærer Olsen havde stor fornøjelse af at få en dreng, lad os kalde ham Peter, til at fortælle historier i timen om hvad der foregik derhjemme. Til underholdning for sig selv samt til tidsfordriv for hele klassen. Peter fortalte glædestrålende løs om alt, hvad der foregik derhjemme af ”kunster” og trossestregere på den mest bramfri og jævne fortælle-måde. Her blev så sandelig ikke lagt skjul på noget som helst, hverken i handling eller i ordvalg. Til stor morskab for hele klassen. Jeg husker således en gang, hvor klassen trængte til en ”opstrammer” at Olsen spurgte Peter, om ikke han havde en god historie at fortælle i dag. Forslaget blev naturligvis modtaget med store bifaldsytringer og med den troskyldigste mine gik Peter straks i gang. ”Jow”, sagde Peter, ”forleden aften havde vi fremmede derhjemme. Ved den sædvanlige sengetid blev vi jaget i seng. I sovekammeret, som lå lige ved siden af stuen, stod vores seng, som vi begge, min bror og jeg, lå i med hovedet i hver sin ende. Da vi var kommet i seng, kunne vi naturligvis ikke sove, for der skulle selvfølgelig lyttes efter, hvad der blev snakket om inde i stuen. Én af os fandt på, at vi skulle se, hvem af os, der kunne slå den største skid. Det blev mig som slog den første, og selv syntes jeg, at den var ret stor, men så skulle I have hørt én, som min bror leverede. Den bragede så a trowe katterne at ruderne blæste med ud. Men så pludselig gik døren til stuen op, og ind trådte fatter og skældte os krukken fuld og forlangte øjeblikkelig ro”. Olsen morede sig kosteligt sammen med klassens øvrige tilhørere over den bramfri historie.

Jeg husker også, at vi i skolen fik nogle børneblade, som vi kunne tage med hjem og læse og derefter tage dem med i skole igen til den næste læser. Også Peter fik en gang et sådant blad med hjem til gennemlæsning, men da han skulle aflevere det igen til Olsen, var det godt krøllet og godt beskidt, samtidig med at det ikke lugtede særlig godt. Ved synet af bladet i denne tilstand udbrød Olsen: ”Jamen

² Moldberghytten

Peter dog, hvordan er det at dette blad ser ud?”. ”Det skal a sej dæ, da bladet var læst, var det faldet på gulvet og kommet ind under chaiselongen, og her havde katten pist på det. Derefter lagde jeg det til tørre på komfyret, hvor der kom et bette kun’ ovnsværte på det, men det går af, når det har været læst nogle gange”, svarede Peter.

Disse historiefortællinger stod imidlertid på i temmelig lang tid, inden det en dag kom Peters mor for øre, at her var noget galt. Når han kom hjem fra skole og blev spurgt, om han kunne sin lektie i dag var svaret som regel: ”A bløw et hõt”. Altid havde han været inde og feje hos Olsen eller været i brugsen og købe et eller andet eller gjort rent her eller ryddet op der. For det meste var han beskæftiget med alt andet end den egentlige skolegang og i undervisningstimerne gik megen tid med disse fortællinger om livet i hjemmet. Peters mors yngste søster gik i skole nogenlunde samtidig og gjorde vores mor opmærksom på, at Peter intet som helst fik lært hos lærer Olsen. Nogen tid efter havde Peters mor lærer Olsen i en mere alvorlig skole og ”læste ham teksten” og foreholdt ham det uansvarlige i drensens undervisning. Om dette hjalp ved jeg ikke, for kort tid efter rejste han til et andet embede.

Så vidt jeg husker hed den næste andenlærer Nielsen og boede i den øverste lejlighed hos snedker Christian Lassen lidt oppe ad Harrildvejen. En meget flink og afholdt lærer, som i sin ret korte tid nåede at få rådet bod på sin forgængers forsømmelser. En gang inviterede han hele sin klasse hjem til sig til en slags børnegilde med dertil hørende traktement og sluttede af med forskellige børnelege. Grunden til at jeg særligt husker denne komsammen var, at jeg havde fået min søsters sko på, idet at jeg ingen sko havde som kunne passe. I reglen var to par sko nok til os tre børn. Hvis ikke den enes kunne passe, kunne måske den andens. Sjældent hændte det, at vi alle tre skulle af sted på én gang. Endnu så mange år efter husker jeg, hvordan Ellens sko klemte mig på tærne og gjorde frygtelig ondt, når vi skulle lege blindbuk.

Lærer Nielsen var, så vidt jeg husker, ikke ret længe i embedet og efter ham kom der en anden, som hed Enevoldsen. Om ham husker jeg egentlig ikke så meget, men han har utvivlsomt været en god lærer. Under morgensangen gik han altid frem og tilbage foran kakkelovnen, om vinteren med overfrakken på, med sangbogen holdende højt foran sig i begge hænder. Han bar altid guldriller, hvilket den gang var ret bemærkelsesværdigt, idet disse, sammen med den sorte overfrakke, gav ham et ret aristokratisk udseende. Også han boede hos den førnævnte Christian Lassen.

Efter ham kom en anden, lad os kalde ham Pedersen. Han var så afgjort en dygtig lærer, og af ham lærte vi meget, navnlig hans religions- og geografitimer vil huskes. Hans største svaghed var en total mangel på humoristisk sans. Han kunne ikke, som lærer Thuesen, grine med, når der i klassen opstod en grinagtig situation. Nogle værre slamberter har vi sikkert været, og med en ny lærer skulle der altid afprøves, hvor langt det kunne gå an at gå. Hans største svaghed var som sagt hans manglende humoristiske sans, altid en alvorlig mine, skældte ud over rene bagateller og brugte flittigt ”røret”. Først var det de store tøser, som fuldstændig tog magten fra ham. Senere fulgte også de store drenge med. Til sidst opstod der en fuldstændig solidarisk klike af urostiftere, som var håbløse at have med at gøre.

Hans undervisning var der ikke noget at sige ham på, mere hans manglende pædagogiske evner til at holde styr på flokken. Lussingerne hængte altid løse i hænderne på ham. Han manglede lærer Thuesens evne til at adskille sjov og alvor hver for sig og skære den grimasse, som lige netop passede ind i den givne situation. At der kunne være saft og kraft i lærer Pedersens lussinger fik jeg en gang grundigt at føle. Anledningen hertil var følgende: En stor knægt, Robert, havde på én eller anden måde trådt mig over tærne. Jeg husker ikke anledningen. Robert var noget ældre og betydeligt større end jeg, og således ikke så ligetil at tage kampen op med. I en undervisningstime stod lærer Pedersen bøjet over bordet til en elev og var således placeret med ryggen mod mig. Roberts ret store udstående ører var en fristende skydeskive for min finger-elastikbøsse med en hård papirkugle lagt tilrette. Jeg tog godt sigte og skød, men skæbnen ville, at lærer Pedersen lige i det samme vendte sig om og kom der ved lige i skudlinien med det resultat at i stedet for Roberts store øre, ramte papirkuglen Pedersen under hagen. Denne kunne, på trods af mine energiske forsøg på at forklare sagens rette sammenhæng, ikke tro andet, end at den famøse kugle var tiltænkt netop ham. En sviende lussing lod sig ikke vente længe.

En anden gang var det Martin, som kom galt af sted. Det skete ved en lignende lejlighed, hvor lærer Pedersen var i færd med at undervise ved bordet foran med sin bagdel vendt lige mod Martin. For at få de bagved siddende til at grine, stak han sit penneskaf med pennen fremefter så nær til Holms bagdel, dog uden at røre. Pludselig rykkede lærer Pedersen en smule baglæns og rendte dermed lige ind i Martins pen med det resultat at den blev hængende i buksebagen og lidt efter faldt på gulvet. Pedersen tog penneskafet op mens han kiggede sig omkring. Da Martin manglede sit , var han dermed afsløret som den skyldige. Et mægtigt latterbrøl fra hele forsamlingen gjorde ikke straffen mindre.

Efterhånden mistede lærer Pedersen fuldstændig magten over klassen. Mod den føromtalte klikedannelse af de store, en slags sammenrotning af alle ballademagerne, kunne lærer Pedersen til sidst intet stille op, og han søgte sin afsked.

Præcius Madsen

Min skoletids sidste andenlærer hed Præcius Madsen og var fra Nibe. En forholdsvis ung lærer, men med et fastere greb om tingene. På forholdsvis kort tid fik han hele klassen rettet op. Det lykkedes ham også at genskabe lidt af den respekt, som nødvendigvis må til for ikke at hele klassen ender i anarkistiske tilstande. Præcius Madsen var en dygtig lærer, som jeg ikke er i tvivl om at jeg står i stor taknemmelighed til. En skolemand af format med mere forståelse for den enkelte elev end med klassen som helhed. Aldrig kan jeg mindes, at det har været nødvendigt for ham at tage korporlige afstraffelsesmetoder i anvendelse.

Denne beskrivelse, som er plukket lige ud af min hukommelse, mener jeg dækker nogen af de mest betydningsfulde hændelser, såvel de store som de mindre betydningsfulde i min skoletid samt alle dens lærere i dette tidsrum. Det vil næppe kunne undgås, at med lige så mange børn i en klasse så vil der altid være lige så mange opfattelser af en handling, en lærer eller en bestemt ting. I denne beskrivelse af min skolegang har jeg bestræbt mig for at være så nøgtern og realistisk som muligt. Således forstået, at denne beskrivelse kun kan dække min opfattelse af de her nævnte hændelser samt de i denne tidsperiode ansatte lærere.